

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАОСВІТИ В ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК З ІСТОРІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ (на прикладі підручника «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)», для 6-го класу закладів загальної середньої освіти)

Світлана Моцак,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин
та методики навчання історичних дисциплін
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна,
e-mail: mocakci@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0003-3941-9143

У статті розкрито можливості інтеграції медіаосвіти в шкільний підручник з історії задля формування медіаграмотності учнів (на прикладі підручника «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)», для 6-го класу закладів загальної середньої освіти). Шкільна історична освіта в Україні на сьогодні неможлива без розвитку навичок медіаграмотності в учнів. Сучасний підручник з історії для учнів 6-го класу має бути джерелом медіаосвіти і відповідати інноваціям у навчанні: пропонувати інтерактивний, творчий підхід до реалізації освітніх завдань уроку. Медіаосвіта відкриває великі можливості, допомагає формувати інтелектуальний і творчий потенціал шестикласників та розвиває критичне мислення на уроці. Доведено, що проблема інтеграції засобів медіаграмотності в шкільний підручник історії є мало розробленою та актуальною.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, медіа, медіаосвіта, медіакомпетентність, підручник історії, інтеграція.

Постановка проблеми. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція. У навчальному процесі інтеграція є способом внутріш-

ної взаємодії, взаємопроникнення наукових знань, представлених у різних навчальних предметах, відтак, інтегрування як спосіб структурування, представлення й засвоєння змісту навчальної програми уможливує системний виклад знань, нові зв'язки між ними. Синтез різних понять чи тем сприяє різноплановому баченню об'єкта, умінню робити порівняння й узагальнення.

Сьогодні медіаосвіта є однією зі складових нової школи. Тому саме школа має закласти основи медіаграмотності особистості. Медіаосвіта посилює мотивацію учнів до навчання та сприяє покращанню знань учнів.

Реагуючи на виклики сучасного світу в 10 ключових компетентностях Нової української школи прописана інформаційно-цифрова компетентність, яка «передбачає критичне застосування (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Це передбачає інформаційну і медіаграмотність, навички безпеки в Інтернеті, розуміння етики роботи з інформацією» [1].

Медіаграмотність — найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. В умовах сьогодення для учнів важливо стати інформаційно та медійно грамотними, набути певних навичок, пов'язаних із роботою в інформаційному медіапросторі.

Шкільна історична освіта формує особистість учня, тому інтеграція медіаграмотності в освітній процес надзвичайно важлива, особливо на сучасному етапі, адже українське суспільство потребує ширшого вироблення навичок критичного мислення та імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю і пропаганди.

Як носій змісту історичної освіти підручник з історії в 6-му класі покликаний максимально реалізувати завдання медіаосвіти в Україні. Сучасний підручник історії має відповідати суспільним вимогам щодо компетентнісного навчання історії. Аналіз підручників історії для 6-го класу дає можливість констатувати, що вони надають широкі можливості для формування особистості учня, навчають його сучасних форм спілкування, розвивають здатність до аналізу інформації та прийняття зважених рішень. А саме широкий інструментарій засобів медіаграмотності дасть можливість учителю покращити роботу з історичною інформацією підручників в процесі підготовки і проведення уроків з курсу «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)».

У зв'язку з цим проблема інтеграції засобів медіаосвіти в шкільний підручник історії є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема інтеграції медіаосвіти в шкільні предмети розглядається порівняно недавно, а в межах компетентнісного підходу набуває нового значення.

Теорія і практика медіаосвіти в сучасному науковому дискурсі є предметом дослідження багатьох учених, адже Концепція медіаосвіти актуальна на

сьогодні. Нині вже є достатньо науково-методичних напрацювань щодо інтеграції медіаосвіти і суспільствознавчих дисциплін.

Великий крок у дослідженні проблеми медіаосвіти в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл України було зроблено науковцями Академії української преси та спільнотою медіаосвітян. Останніми роками укладено навчальні програми варіативних курсів із медіаосвіти, розроблено уроки з історії з елементами медіаосвіти, проведено семінари і конференції з проблем медіаграмотності.

Суспільствознавчий напрям медіаосвіти досліджували вітчизняні автори Т. Бакка [2], О. Мокрогуз [3], Н. Пожежа [4], Н. Череповська [5] та ін. Дослідники пропонують різні практики, пов'язані з інтеграцією медіаграмотності.

Концептуальні засади змісту та організації роботи з використання історичних джерел на засадах компетентнісного підходу до навчання досліджувалися в працях В. Власова [6], Ю. Малієнко [7], П. Мороза [8; 9], І. Мороз [8], І. Щупака [10].

Водночас недостатньо висвітленим є питання інтеграції засобів медіаосвіти в шкільні підручники історії як фактор формування медіаграмотності учнів.

Мета статті — проаналізувати можливості інтеграції засобів медіаосвіти (медіаграмотності) у шкільний підручник історії для 6 класу «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)» для формування медіакомпетентності школярів.

Основна частина. У сучасному суспільстві шкільній історичній освіті належить особлива роль, оскільки в процесі опанування змісту історичного матеріалу формуються основи світогляду школяра. В умовах сьогодення молода людина має бути здатна сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати інформацію, розуміти її соціокультурний і політичний контекст.

Нова редакція Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, прийнята в 2016 р., трактує медіаосвіту як «частину освітнього процесу, спрямовану на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [11].

Як зазначає, О. Мокрогуз, «історична освіта в Україні на сучасному етапі неможлива без розвитку навичок медіаграмотності в учнів» [3].

Сьогодні медіаосвіта є складовою навчальних програм шкільних курсів історії. Наприклад змістова лінія «Інформаційне середовище» у шкільному курсі історії в 5—9-му класах включає складові медіаосвіти: «зростання учня як людини, яка сприймає і розуміє навколишнє інформаційне середовище,

здатна його критично аналізувати, а також діяти в ньому відповідно до своїх цілей і усталеної в суспільстві комунікативної етики» [12].

Шкільний підручник з історії в 6-му класі «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)», є основним видом навчального тексту та джерельною базою на уроці. Він містить систему знань відповідно до Державного стандарту і програми. А отже, має бути джерелом медіаосвіти і відповідати інноваціям у навчанні: пропонувати інтерактивний, творчий підхід до реалізації освітніх завдань уроку.

Сьогодні соціалізація школярів відбувається переважно через медіа, тож шкільний підручник з історії має озброїтися інструментарієм медіаосвіти для формування в учнів медіаосвітніх компетентностей, необхідних для життя в сучасному демократичному суспільстві [2].

На нашу думку, сучасні підручники з історії для 6 класу В. Власова, О. Бандровського, Н. Сорочинської, О. Мартинюк, П. Мороза, І. Щупака, І. Піскаркової, О. Бурлаки, С. Голованова, О. Гісема «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)» містять достатню кількість візуальних і аудіовізуальних медіатекстів. У них наведено ілюстрації, плакати, карикатури, рекламну продукцію, фотографії, голосові, музичні повідомлення, відео, репортажі, новинні сюжети, телепередачі тощо. Автори пропонують різноманітні форми роботи з візуальними й аудіовізуальними медіапродуктами, що допоможуть учням зрозуміти, як жили люди у той чи інший історичний час, відчутти характер епохи. Завданням учителя під час роботи з підручником є спонукати учнів до роботи з цими джерелами інформації.

Вважаємо, що вивчення історії в такий спосіб дасть змогу учням сприймати історичні події не як однозначний процес, зафіксований у шкільному підручнику, не як набір сухих фактів і дат, а як живий олюднений процес. Діти зрозуміють, що події та історичні факти можна по-різному трактувати й осмислювати. Учні вчать відрізняти факти від думок.

Інтеграція медіаграмотності в сучасні підручники з історії для 6-го класу сприяє реалізації низки завдань. Зокрема, критично мислити й аналізувати медіатексти різних форм і жанрів, формувати культуру дослідження медіаповідомлень, розуміти історичний, економічний, художній, мистецький, правовий та інші контексти повідомлень, розуміти специфіку інформації, поданої в різних повідомленнях на одну й ту саму тему, виявляти, хто отримує користь від певних медіаповідомлень, уміти обирати засіб і форму медіа для створення власних медіатекстів. Сучасний школяр повинен мати доступ до друкованих, візуальних та електронних медіа з різними цілями; володіти термінологією медіаосвіти; розуміти, що всі медіатексти містять «повідомлення» (messages); вміти «декодувати» й аналізувати (за допомогою так званого критичного аналізу) медіатексти в історичному, соціальному та культурному кон-

текстах, розуміючи при цьому взаємозв'язки між аудиторією, медіатекстом і навколишньою дійсністю; на основі набутих знань мати змогу створювати власні медіатексти різного характеру, обговорювати як свої медіапроекти, так і медіатексти, створені іншими людьми [3].

Формування медіаграмотності на уроках історії в 6-му класі відбувається у процесі аналізу медіатексту, де основний інструмент — навички критичного мислення.

Дослідник С. Піддубний поділяє медіатексти за характером передачі та відтворення інформації на: усні (промови, виступи, казки, перекази, міфи); графічні (хроніки, літописи, статті, епістолярна та мемуарна спадщини, архіви); аудіальні (голосові, радіоповідомлення, пісні); візуальні (картини, плакати, скульптури); динамічні (вистави, фільми, спогади); археологічні [13].

Н. Пожежа виокремлює медіатексти вербальні та невербальні, а медіа поділяє на візуальні, аудіювальні й аудіовізуальні [4].

Відтак, можна впевнено стверджувати, що інтегруючи медіаосвіту в освітній процес, ми працюємо з медіатекстами. Наприклад, основними медіатекстами з якими працюють учні 6-го класу, є: *візуальні джерела* (наприклад, зображення первісних людей на скелях, єгипетських папірусах, грецькому посуді, зображення історичних діячів, фотографії пам'яток архітектури — руїни Колізею, афінський Акрополь, єгипетські піраміди тощо); *писемні джерела* (записи мандрівників, уривки з літературних творів цієї доби, документальні свідчення тощо); *історична карта* [7].

Найбільш вдалими для формування медіакомпетентності учнів ми вважаємо підручники для 6-го класу авторів О. Бандровського та В. Власова [5], П. Мороза [8], І. Щупака [9]. Тож зупинимось на їх аналізі.

Структурні компоненти підручника В. Власова, О. Бандровського «Всесвітня історія. Історія України» (інтегрований курс), 6-й клас» спрямовані на формування ключових і предметних компетентностей. Запропонована методика в підручнику має на меті розвиток критичного мислення, творчих здібностей, навичок працювати з історичними джерелами [6]. Підручник В. Власова та О. Бандровського вміщує історичні тексти, уривки з джерел, реконструкції та ілюстрації до яких запропоновано завдання. Працювати над ними можна самостійно або в парах чи групах. Наприклад, реконструкції в підручнику В. Власова, О. Бандровського використовуються для аналізу й інтерпретації конкретної історичної події, історичного процесу чи явища [6].

Підручник І. Щупака, І. Піскаревої, та О. Бурлаки «Всесвітня історія. Історія України» (інтегрований курс) містить відеомандрівки до скарбів давніх цивілізацій, дає можливість виконати тренувальні вправи за допомогою онлайн-сервісів. Підручник містять *QR-коди*, які дають інформацію про історичне минуле. Наприклад, запитання і завдання наприкінці параграфа в части-

ні «Мислю творчо», такі як «Пригадайте що таке історичні джерела та якими бувають їх види. Поміркуйте, які історичні джерела можуть допомогти історикам вивчати історію стародавнього світу. Підготуйте до наступного уроку творчий проєкт (презентацію, схему, ілюстровану виставку тощо) «Історичні джерела з історії Стародавнього світу» та презентуйте його в класі» допоможуть учителю у формуванні інформаційної грамотності шестикласників [10].

Інтеграція медіаграмотності до тем шкільного курсу «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс), 6-й клас» не передбачає надання учням готових оцінних суджень чи точних зразків або форм роботи. Навпаки, актуалізуються дослідницький підхід до медіа як важливого сегмента сучасної культури, критичне мислення учнів, здатність розв'язувати комплексні завдання.

Підручник П. Мороза «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс), 6-й клас» містить достатню кількість дослідницьких завдань, які передбачають самостійний пошук знань на підставі аналізу історичних джерел, пам'яток культури, історичних карт тощо. Наведемо деякі приклади з підручника: «Користуючись картою і текстом підручника визначте, як географічне положення та природні умови Фінікії вплинули на заняття її населення. Порівняйте життя фінікійців і жителів Стародавнього Єгипту та Південного Дворіччя», «Розгляньте зображення Саула, Давида і Соломона. Яку інформацію можна отримати із цих зображень?», «Використовуючи QR-код, ознайомтеся з матеріалом про повсякдення та побут населення Мохенджо-Даро. Визначте в чому особливості забудови цього міста. Чим це було обумовлено?» [9].

Таким чином, використання медіатекстів у підручниках з історії для 6-го класу О. Бандровського, В. Власова, П. Мороза, І. Щупака, І. Піскаревої, та О. Бурлаки робить їх більш осмисленими, сприяє розвитку в учнів історичного і критичного мислення та дає можливість реалізувати низку завдань медіаосвіти, зокрема вміння повноцінно сприймати, інтерпретувати, аналізувати та оцінювати тексти документів у підручнику, розвиває комунікативні здібності. Саме правильна робота з медіатекстами є головним завданням медіаосвіти на уроках у 6-му класі.

Підручники авторів В. Власова, О. Бандровського, І. Щупака, І. Піскаревої, та О. Бурлаки, П. Мороза дають можливість учителю долучати медіаграмотність до вивчення кожної нової теми, активізуючи учнів до випрозорення джерел інформації через запитання про те, де вони дістали цю інформацію, ка підставі якої інформації сформулювали свою думку, які були джерела.

Для ефективної роботи варто використовувати пам'ятки, які б давали план аналізу різних типів медіатекстів: фотографій, ілюстрацій, аудіо- та відеофайлів. Для аналізу медіатекстів різного виду існують схеми, які з успіхом можна використати на уроках історії. Як приклад пропонуємо базову пам'ятку, яку були творчо опрацьовано й апробовано у професійній діяльності.

Пам'ятка для роботи з писемним джерелом

1. Ознайомтеся з історичним джерелом. Чим воно значиме для розв'язання поставленого завдання (чи проблеми)?
2. Визначте час і місце появи джерела (якщо в поясненні до тексту джерела інформації немає — за допомогою довідкової літератури чи інтернет-ресурсів). Ким був написаний документ і з якою метою? (Слід зауважити учням, що важливими є відповіді на запитання: Яке походження автора документа, його професія, місце в суспільстві, політичні погляди?).
3. Про який історичний факт, явище чи напрям життя суспільства розповідає історична пам'ятка? Визначте головну ідею змісту документа.
4. Встановіть, чи був автор учасником або ж очевидцем (сучасником) цих подій. Наскільки можна довіряти авторові. Чи є текст тенденційним, тобто чи містяться в ньому явні ознаки упередженості або перекручування?
5. Виділіть зі змісту документа найголовніше і запишіть у зошит. Встановіть важливість інформації, отриманої за допомогою історичного джерела, для розв'язання поставленого завдання.
6. Поміркуйте, у чому цінність джерела, стисло викладіть своє ставлення до описаних подій або діячів [8].

Запитання 1—5 алгоритму сприяють формуванню інформаційної складової історичної компетентності.

Сучасний підручник — це навігатор, тобто його форма передбачає додаткові гіперпосилання на інтернет-ресурси. Роботу з матеріалами підручника історії сьогодні можна поєднувати з використанням онлайн-сервісів для навчання, які сприятимуть більш поглибленому вивченню історичних подій, явищ, процесів. Більшість сучасних підручників з історії мають інтернет-підтримку, де розміщені важливі матеріали до уроків історії України та всесвітньої історії.

Наприклад, електронна версія підручника П. Мороза «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)» розміщена на спеціальному сайті його інтернет-підтримки, який оптимізовано для роботи на комп'ютері, планшеті й мобільному телефоні. Крім матеріалів підручника, на сайті розміщені такі рубрики: навчальні проекти; онлайн-хрестоматія; оцініть свої досягнення; 3-D реконструкції та відеомандрівки; історичний словник; правила роботи в парах і групах, QR-коди [9]. Зокрема, *QR-коди*, розміщені в підручнику, дають можливість учням переглянути відеосюжети про життя людей у первісні часи, здійснити віртуальну екскурсію Національним музеєм історії України. Також учням пропонується самостійно ознайомитися з додатковими матеріалами та виконати завдання на спеціальному сайті підтримки підручника [9].

Ілюстративний матеріал — перевага цього підручника. На наш погляд, автор здійснив якісний добір ілюстрацій, які розкривають, пояснюють, доповнюють текстову інформацію. Ілюстрації підручника є якісними, яскравими

ми, зрозумілими, доцільними. Для учнів 6-го класу це особливо важливо для кращого сприйняття навчального матеріалу й зацікавлення. Вони правильно оформлені (підписані) та відповідають принципам сучасного дизайну. Кількість ілюстрацій достатня для опанування учнями навчального матеріалу і співрозмірна щодо вікових можливостей підлітків.

Підручник П. Мороза «Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс)» має широкі можливості для формування медіакомпетентності учнів. В інформаційну добу медіакомпетентність є найбільш затребуваним вмінням. У викладанні курсу історії — це здатність самостійно й ефективно шукати, відбирати, пояснювати, аналізувати, оцінювати, інтерпретувати історичні факти на підставі інформації, отриманої з різних джерел, передавати необхідну інформацію за допомогою усних, письмових та інформаційних технологій.

Аналіз практики навчання історії доводить, що основною умовою ефективності процесу інтеграції є відмінна підготовка вчителя до уроку. Підготувати дитину до ефективної взаємодії з медіа, навчити учнів критично мислити, інтерпретувати медіатексти, навчити не лише користуватися різноманітними медійними засобами, а й розумітися на закономірностях їх функціонування, особливостей технологій впливу засобів масової інформації — одне із завдань сучасного вчителя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, в умовах сьогодення навчальний процес з історії в 6-му класі має бути логічним та критичним, адже сучасний інформаційний потік може негативно вплинути на непідготовлену свідомість дитини, спотворити мислення. Тому необхідно працювати в напрямі інтеграції медіаосвіти в навчання шкільних історичних курсів. Аналіз медіапродуктів, використання їх у навчанні історії в 6-му класі сприяє розвитку медіакультури учнів та формує їхню медіакомпетентність.

Тема інтеграції засобів медіаграмотності у шкільний підручник історії для 6-го класу є невичерпною, тож форм роботи на уроках історії, засобів інтеграції може бути дуже багато. Уміння і навички з формування медіаграмотності слід включити в навчальні програми з історії. Головна роль у процесі інтеграції засобів медіаграмотності в шкільний підручник історії належить, звичайно, вчителю-практику, котрий зуміє творчо підійти до відбору відповідного матеріалу. Вивчення історії в такий спосіб дасть змогу сприймати історичні події не як однозначний процес, що зафіксовано в шкільному підручнику. Учні зрозуміють, що події та історичні факти можна по-різному трактувати та осмислювати. Учні навчатись відрізняти факти від думок. Сприймаючи інформацію, школярі будуть свідомі того, що вона транслюється завжди в чийось інтересах, і це, на наш погляд, не дасть змоги просто переписати історію, як часто відбувалось в минулому.

Подальшого вивчення потребує можливість інтеграції медіаграмотності й методики навчання шкільного курсу всесвітньої історії, методики навчання історії України з метою подальшого навчання учнів роботі з інформаційними ресурсами.

Використані джерела

1. Нова українська школа: основи Стандарту освіти, Львів, 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: [http://www.osvitportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20\(rantone%208703%20C\)-iloverpdf-compressed.pdf](http://www.osvitportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20(rantone%208703%20C)-iloverpdf-compressed.pdf). Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
2. Т. Бакка, та О. Бурім, *Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя*. Київ, Україна: ЦВП, АУП, 2016.
3. О. Мокрогуз, *Роль мультимедіа у формуванні інформаційної компетентності*. Харків, Україна: Фонд Фонду, 2017.
4. Н. Пожежа, *Практична медіаосвіта: творчі завдання для роботи з візуальними та аудіовізуальними медіапродуктами на уроках історії*, Першотравенськ, Україна. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.aup.com.ua/ml/Praktichna_mediaosvita_Poneja_N.pdf
5. Н. Череповська, *Візуальна медіакультура: розвиток критичного мислення і творчого сприймання*. Київ, Україна: Міленіум, 2014.
6. О. Бандровський, та В. Власов, *Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс): підручник для 6-го класу закладів загальної середньої освіти*. Київ, Україна: Генеза, 2019.
7. Ю. Малієнко, «Практичні заняття в системі історичної освіти основної школи», *Бібліотека журналу «Історія та суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання»*, Вип. 5-6, с. 42-43, 2013.
8. П. Мороз, та І. Мороз, *Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник*. Київ, Україна: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.
9. П. Мороз, *Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс): підручник для 6-го класу закладів загальної середньої освіти*. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2019.
10. І. Шупак, та І. Піскарева ін., *Всесвітня історія. Історія України (інтегрований курс): підручник для 6-го класу закладів загальної середньої освіти*. Київ, Україна: УОБЦ «Оріон», 2019.
11. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). [Електронний ресурс] Доступно: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya
12. Історія України. Всесвітня історія. 5-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>. Дата звернення: Березень 12, 2020.
13. С. Піддубний, «Медіаосвіта на уроках історії як елемент формування життєвих компетентностей учнів», *Збірник статей четвертої науково-методичної конференції: Практична медіаграмотність міжнародний досвід та українські перспективи*, Київ, Україна: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2016.

References

1. New Ukrainian School: Foundations of the Education Standar. Lviv, 2016. [online]. Available:[http://www.osvितportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20\(pantone%208703%20C\)-ilovepdf-compressed.pdf](http://www.osvितportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20(pantone%208703%20C)-ilovepdf-compressed.pdf). Accessed on: Oct., 10, 2019. (in Ukrainian).
2. T. Bakka, and O. Burim, *Media Literacy and Critical Thinking in Social Studies: A Teacher's Guide*. Kyiv, Ukraine: CVP, PMO, 2016.
3. O. Mokroguz, *The Role of Multimedia in the Formation of Information Competence*. Kharkiv, Ukraine: Foundation Fund, 2017.
4. N. Pozhozha, *Practical Media Education: Creative Tasks for Working with Visual and Audiovisual Media Products in History Lessons*, Pershotravensk, Ukraine. [Online]. Available:http://www.aup.com.ua/ml/Praktichna_mediaosvita_Poneja_N.pf (in Ukrainian)
5. N. Cherepovskaya, *Visual Media Culture: The Development of Critical Thinking and Creative Perception*. Kyiv, Ukraine: Millennium, 2014. (in Ukrainian)
6. O. Bandrovsky, and V. Vlasov, *World History. History of Ukraine (integrated course): a textbook for the 6th grade of general secondary education institutions*. Kiev, Ukraine: Genesis, 2019.
7. Yu. Malienko, «Practical classes in the system of historical education of primary schools», *Library of the magazine «History and Social Studies in the Schools of Ukraine: Theory and Methods of Learning»*, Vol. 5-6, p. 42-43, 2013.
8. P. Moroz, and I. Moroz, *Research activities of students in the process of teaching world history in primary school: a manual*. Kiev, Ukraine: CONVI PRINT LLC, 2018.
9. P. Moroz, *World History. History of Ukraine (integrated course): a textbook for the 6th grade of general secondary education institutions*. Kyiv, Ukraine: Pedagogical Thought, 2019.
10. I. Shchupak, and I. Piskareva in., *World History. History of Ukraine (integrated course): a textbook for the 6th grade of general secondary education institutions*. Kyiv, Ukraine: Orion Center, 2019.
11. The Concept of Implementing Media Education in Ukraine (revised). [Online]. Available: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/.(in Ukrainian)
12. History of Ukraine. World History. 5-9 classes. Curriculum for general educational institutions. [Online]. Available: <http://mon.gov.ua/activity/education/startup-serednya/navchalni-programs-5-9-class-2017.html>. Accessed March 12, 2020. (in Ukrainian)
13. S. Poddubnyi, «Media education in history lessons as an element of students' life competencies formation», Collection of articles of the fourth scientific-methodical conference: Practical media literacy international experience and Ukrainian perspectives, Kyiv, Ukraine: Free Press Center, Academy of Ukrainian Press, 2016.

Светлана Моцак, кандидат педагогических наук, доцент, кафедры всемирной истории, международных отношений и методики обучения исторических дисциплин Сумского государственного педагогического университета имени А. С. Макаренка, г. Сумы, Украина

ИНТЕГРАЦИЯ МЕДИА-ОБРАЗОВАНИЯ В ШКОЛЬНЫЙ УЧЕБНИК ИСТОРИИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИА ОБРАЗОВАННОСТИ УЧАЩИХСЯ (на примере учебника «Всемирная история. История Украины (интегрированный курс)», для 6 класса учреждений общего среднего образования)

В статье раскрыты возможности интеграции медиа-образования в школьный учебник по истории для формирования медиа-грамотности учащихся (на примере учебника «Всемирная история. История Украины (интегрированный курс)», для 6-го класса учреждений общего среднего образования). Школьное историческое образование в Украине на сегодня невозможно без развития навыков медиа-грамотности учащихся. Современный учебник по истории для учащихся 6 класса должен быть источником медиа-образования и отвечать инновациям в обучении: предлагать интерактивный, творческий подход к реализации образовательных задач урока. Медиа-образование открывает большие возможности, помогает формировать интеллектуальный и творческий потенциал шестиклассников и развивает критическое мышление на уроке. Доказано, что проблема интеграции средств медиа-грамотности в школьный учебник истории является малоработанной и актуальной.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, медиа, медиаобразование, медиакомпетентность, учебник истории, интеграция.

Svetlana Motsak, Candidate of Pedagogical Sciences Senior Researcher, assistant Professor at the Department of World History, International Relations and the Methodology of Teaching of Historical Disciplines of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine

INTEGRATION OF MEDIA EDUCATION IN A SCHOOL STORY TEXTBOOK AS A FACTOR OF FORMATION OF MEDIA EDUCATION OF STUDENTS (on the example of the textbook «World History. History of Ukraine (integrated course)», for the 6th grade of general secondary education institutions)

The article deals with the possibilities of integrating media education into the school history textbook (World History. History of Ukraine (integrated course), 6-th class) for the purpose of forming students' media literacy.

School history education in Ukraine is currently impossible without the development of media literacy skills in students. A modern history textbook in Grade 6 should be a source of media education and responsive to learning innovations: to offer an interactive, creative approach to the educational objectives of the lesson.

Media education opens up great opportunities, helps to shape the intellectual and creative potential of sixth graders and develops critical thinking in the lesson.

It is noted that integrated learning, in which the material is supplemented and repeated in other directions, gives a much better result than traditional study of disciplines.

The use of media literacy elements in history lessons in 6-th grade helps students develop the ability to work with different information, critical attitude to it, develops logical thinking, provides informational and emotional saturation of lessons, promotes the interest of sixth graders in the subject, provides communication with life. Studying history will thus allow us to perceive historical events not as a straightforward process, which is recorded in a school textbook. Students understand that events and facts can be interpreted and interpreted differently. Students learn to distinguish facts from thoughts.

It has been proved that the problem of integration of media literacy into the school history textbook (World History. History of Ukraine: (integrated course), 6-th grade is little developed and is quite timely.

Keywords: competence; competent approach; media education; media competence; history textbook; interpretation; integration.